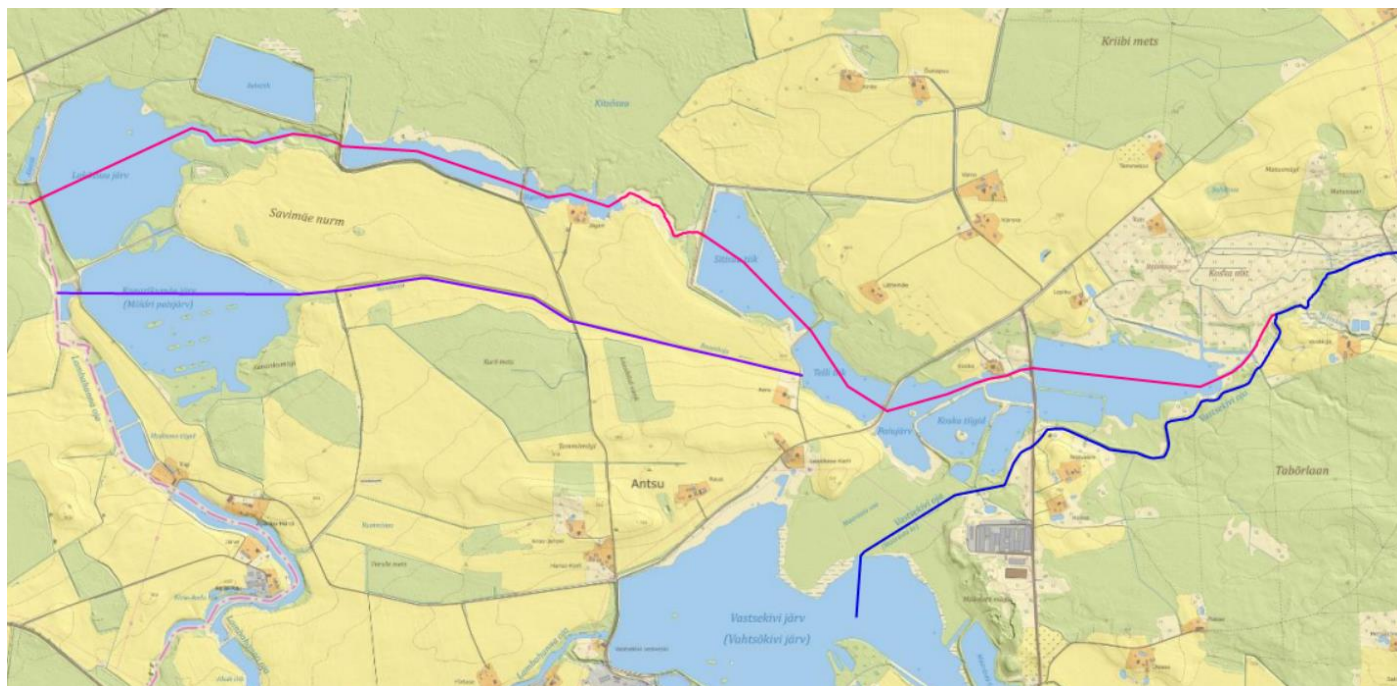

Jõgari/Vastsekivi oja ja sellega seotud paisjärvede vaatlus

14.07 ja 16.07.23, vaatleja Marko Vainu

Vastsekivi oja ehk Jõgari oja (VEE1010100) ruumikuju ETAKis ja EELISes suubub Vastsekivi järve (joonisel sinine). Ojast hargneb Joala kaardikihi Jõgari oja (VEE1010006), mis läbib mitu tehisjärve ja suubub Lambahanna oja (joonisel punane). Lisaks kuulub süsteemi veel Roostõoja (VEE1010005), mis hargneb Jõgari oja moodustunud Telli tiigist (joonisel lilla).

1. Siin punktis peaks toimuma Jõgari oja hargnemine Vastsekivi ojast. Tegelikuses voolas vaatluse ajal kogu vesi Koska tiikidesse ning Vastsekivi oja tiikidest mööda kulgev haru oli kuiv ning tihedalt taimestunud. Seetõttu ei saanud vaatluse põhjal otsustada, kas üldse kunagi tiikidest mööduvasse harusse vett jõuab. Ortofotod ja kõrgusvarjutus viitavad pigem, et vähemalt viimased sadakond meetrit voolab vesi selles sängis põhjasuunas, mitte Vastsekivi oja eeldatavas voolusuunas. Kümnekond meetrit eeldatavast hargnemiskohast allavoolu on Jõgari ojal paisuvare, mis endast olulist voolutakistust enam ei kujuta, kuid tekitab endast allavoolu kiirevoolulise jõesõigu. Võimalik, et ajal, kui pais oli veel komplektne, oli selle kaudu võimalik suunata osa vett paisjärvedest mööda ning pärast paisu lagunemist lõunapoolne haru enam endisel viisil ei toimi.

Vastsekivi oja kuiv ja taimestunud säng hargnemiskohast vahetult allavoolu.

Vastsekivi oja enne hargnemiskohta (vasakul) ja pärast hargnemiskohta (paremal).

Paisuvare.

2. Punktis suubub Vastsekivi oja ida poolt tulev kraav. Vaatluse ajal oli kuiv, kuid kraavi põhjas oli muda ning hõredama taimestikuga oli ka Vastsekivi oja enda säng selles kohas. See viitab, et paigas koguneb vesi ja püsib pikemat aega. Seda hinnangut toetavad ka ortofotod.

Vastsekivi oja säng punktide 2 ja 3 vahel.

3. Erinevalt ETAKis kujutatule läheb kagust tulev kraav Vastsekivi oja sängi alt läbi (düüker), mitte ei suubu sellesse. **Tuleks ETAKis parandada.** Vastsekivi oja enda säng selles kohas oli vaatluse ajal kuiv ning vaid kergelt mudane. Mudane, kuid veidi niiskem, oli ka oja sängi alt läbi mineva kraavi põhi.

4. Punktis on truup (**ETAKis puudu**). Vaatluse ajal oli truubi kohas veega lomp, kuid pidevat vett Vastsekivi oja sängis polnud veel ka siin. Vett oligi vaid kohati seisvate lompidena ka vähemalt 400 m allavoolu.

5. Sõlmes on kokku kaks truupi. Tavaline truup on Vastsekivi oja teljel ning selle kaudu voolab vesi ida poolt läände (ülemine pilt). Vaatluse ajal oli oja sängis omajagu vett, aga see sisuliselt ei voolanud. Pikemal vaatlusel oli tajutav vee aeglane läänesuunaline liikumine.

Ülemist ETAKis kujutatud ida-läänesuunalist ühendust kahe tiigi vahel kulgeval kraavil tegelikult tõenäoliselt pole. Koht oli tihedalt taimestunud ning täit selgust oli keeruline saada, kuid vaatluse ajal oli vesi põhja-lõunasuunalises kraavis kõrge, kuid seisev. Vett oli ka lääne pool rada, väikese nelinurkse tiigiga ühendatud kraavis, aga ka see seisis ning truubi otsi polnud näha kummalgi pool teerada. **Seega võiks selle ühenduse ETAKist kustutada.**

Kolmas selles sõlmes kujutatud ühendus ehk Vastsekivi oja ja põhja-lõunasuunalise kraavi vahel on olemas, kuid selle ojapoolses otsas on nelinurkne betoonist, puitvarjadega pais. Paisu funktsioon jäi ebaselgeks. Läbivool paisust puudus. Selle asetuse põhjal peaks pais takistama vee voolamist Vastsekivi ojast põhja poole kraavi. Vaatluse ajal ei ulatunud Vastsekivi oja vesi aga paisu alumise äärenigi, vaid teiselt poolt ulatus paisuni põhja-lõunasuunalise kraavi vesi. Seega toimis see vaatluse ajal pigem põhjapoolse Koska tiigi veetaseme hoidjana.

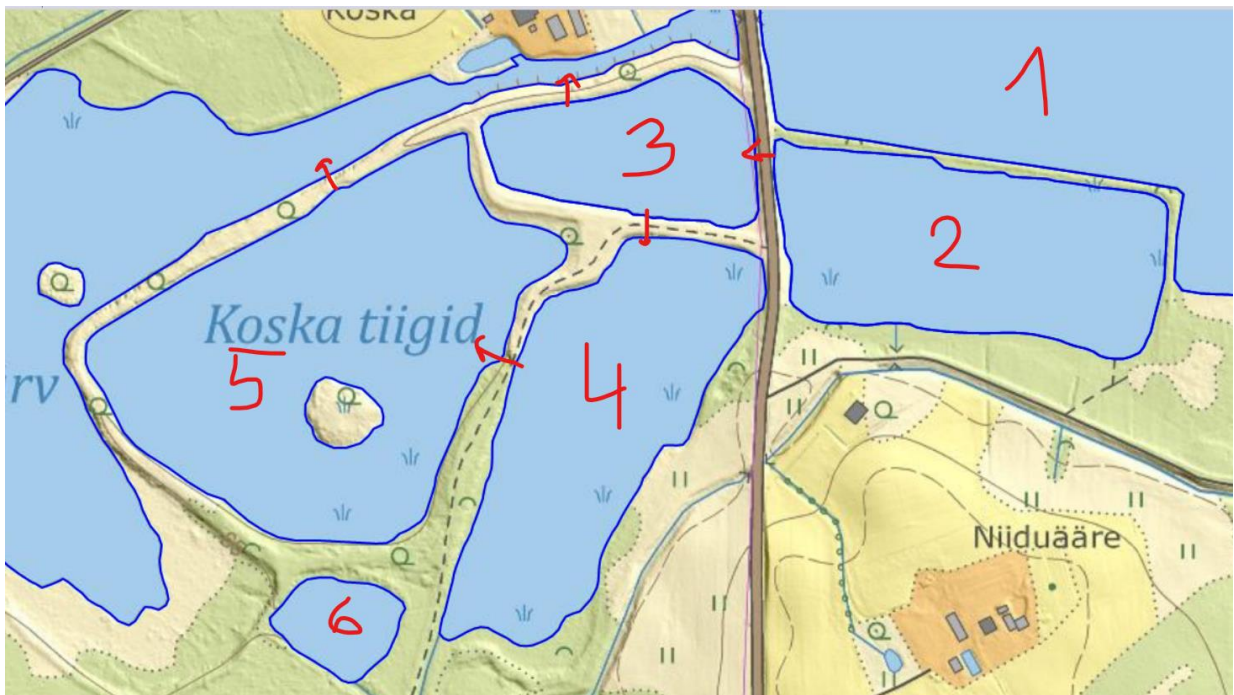

Põhikaardil olev voolunool sõlmest lääne pool, mis näitab, et vesi voolavat justkui Vastsekivi järvest sõlme poole on vale ja tuleks parandada.

Järeldus: Koska tiikidest lõuna poolt mööduvat kraavi pole korrektne käsitleda Vastsekivi ojana. Vastsekivi ehk Jõgari oja ruumikuju peaks kulgema läbi Koska suurima tiigi, Paiujärve ja sealt edasi lääne poole. Vastsekivi oja tiikidest lõuna poolt mööduv haru tuleks võtta arvele Määrästu kraavina, mis on põhikaardil antud Vastsekivi oja paralleelnimetuseks antud lõigus. Määrästu kraavi lähte määramine on vaatluse põhjal aga keerukas, kuna see toimus kuivaperioodil. Lähe peaks asuma kusagil punktist 2 edela pool. Kuid head arusaadavat maamärki seal pole. Ehk sobib alltoodud punkt. Kuna reljefivarjutusel on seal justkui väike põndak, kui vaatluse ajal see kõrges taimestikust eristuv polnud. Ilmselt sobiks lähteks ka sellest kümnekond m kirde pool olev kraavirist.

Koska tiigid

EELISes on arvel kuus Koska tiiki. Neist nr. 1 asub Jõgari oja põhiteljel ning selle pais on EELISes olemas (PAIS026270). Kuidas jõuab vesi nr. 1-st nr. 2-te jäi vaatluse põhjal tuvastamata, kuna järvede vahel olev maariba on suures osas tihedalt roostunud. Veetase kummaski järves oli sama ning seal võib kusagil olla veealune ilma regulaatorita toru. Tiigist nr. 2 jõuab vesi tiiki nr. 3. Selleks on tiigi nr. 2 loodenurgas neljakandiline betoonist, puitvarjadega, kuid laguneva välimusega pais. Sellest viib toru asfalttee alt tiiki nr. 3.

Tiigist nr. 3 läheb vesi nii Jõgari oja põhiteljel olevasse Paiu järve (pilti pole) kui tiiki nr. 4 (pilt). Mõlemas ühenduskohas on samatüübiline pais.

Tiigist nr. 4 voolab vesi läbi 2021. aastal rekonstrueeritud paisu tiiki nr. 5.

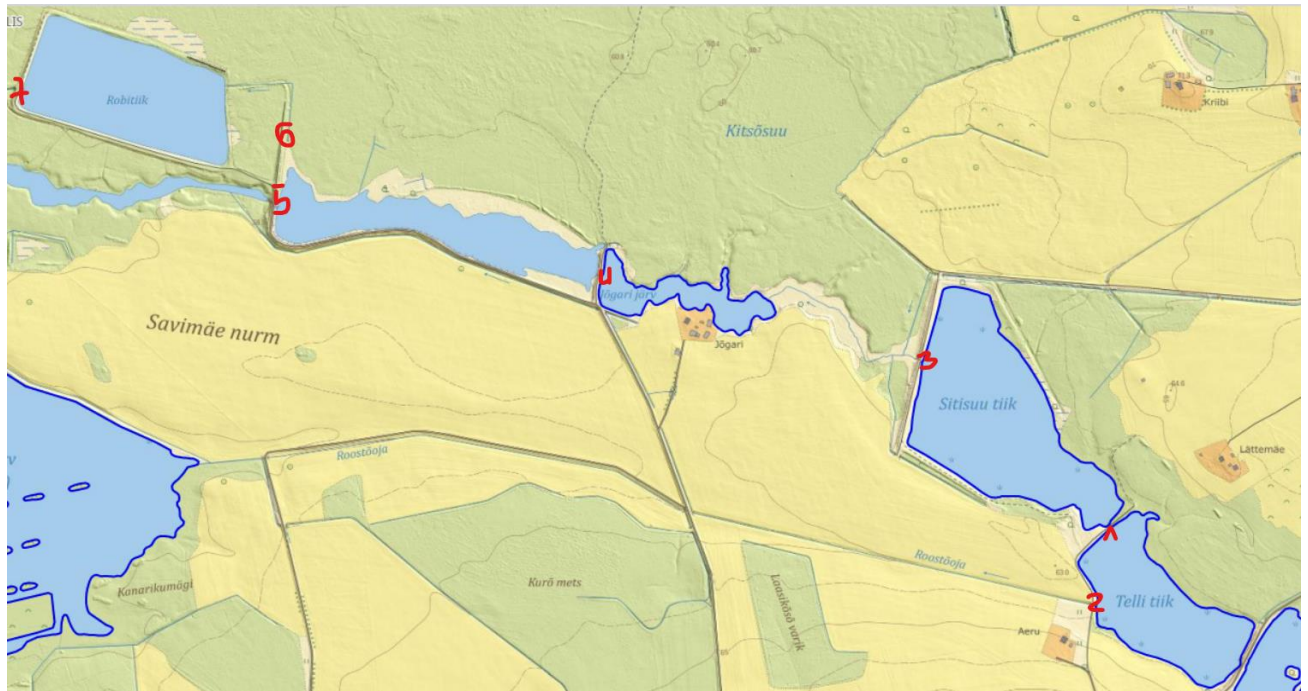
Tiigist nr. 5 voolab vesi Paiujärve läbi veidi teisetüübilise paisu. Sinna voolab vesi sisse pealtpoolt.

Tiigi nr. 6 seoseid ülejäänutega ei uurinud.

Järeldused: Ühtegi kirjeldatud viiest paisust EELISes pole. Kõik tiigid peale nr. 1 on EELISes praegu tehisjärved. Tiik nr. 1 on paisjärv, kuna asub Jõgari oja põhiteljel. Vähemalt tiigid nr. 2 kuni 5 on olemuselt paisutatud ning olemas on ka vastav rajatis. Ometi asuvad need vooluveekogu põhitelje kõrval, mistõttu tüüp “tehiskärv” tundub neile jätkuvalt sobiv olevat. Tiikidevahelised ühendused võiks aga ETAKisse lisada.

Jõgari ojal olevad EELISest puudevate paisudega järved

1. Telli tiigi pais Jõgari oja suunas on järvistule tüüpiline, erinevuseks on puidust pealisehtis ja võre puudumine. Paisuni viis metallist purre. Alavee poolel on toruots vee all ning seda pole näha. Vaatluse ajal voolas rohkelt vett sisse.

2. Telli tiigi pais Roostõoja suunas oli vahetult järve kaldal betoonist puitvarjadega. Pealt oli see kaetud tänapäevase eterniidi tükiga. Varjade vahelt nirises vähe vett sisse.

3. Sitisuu tiigi pais oli sama tüüpi, kuid lagunev. Paisuni viis vana metallpurre. Alavee poolses otsas on toru otsas betoonist kanal. Ka see oli lagunemismärkidega.

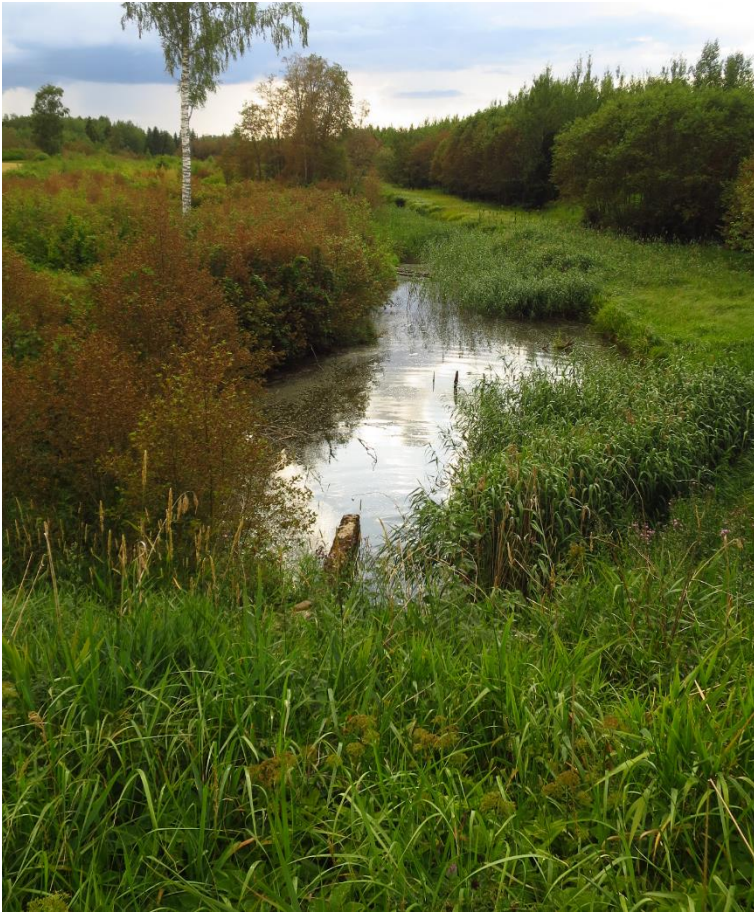

4. Jõgari järve pais on vastu kallast, mitte järve sees. Vaatluse ajal langes vesi paisust ca. pool meetrit. Alavee poolne ots on vee all.

5. EELISest puuduv paisjärv. See on seal registrivälise objekti ja ruumikujuta Kalatiik nr. 3. Juures on kirjeldus, et põhikaardil on tegemist lageda alaga. Vaatluse ajal kohatud maaomanik rääkis, et järv oligi millalgi alla lastud, kuid ta taastas selle, sest muidu ei voola vesi Robitiiki. Järve hoiab üleval sarnane pais, kuid eelmistest laiem. Asub järve sees ning kalda ja paisu vahel kasvab pilliroog. Alavee poolel on toruotsast allavoolu betoonist renn. Kui EELISesse saavad lisatud üle 1 ha suurused, kuid sealt seni puuduvad järved, siis lisandub ka see järv.

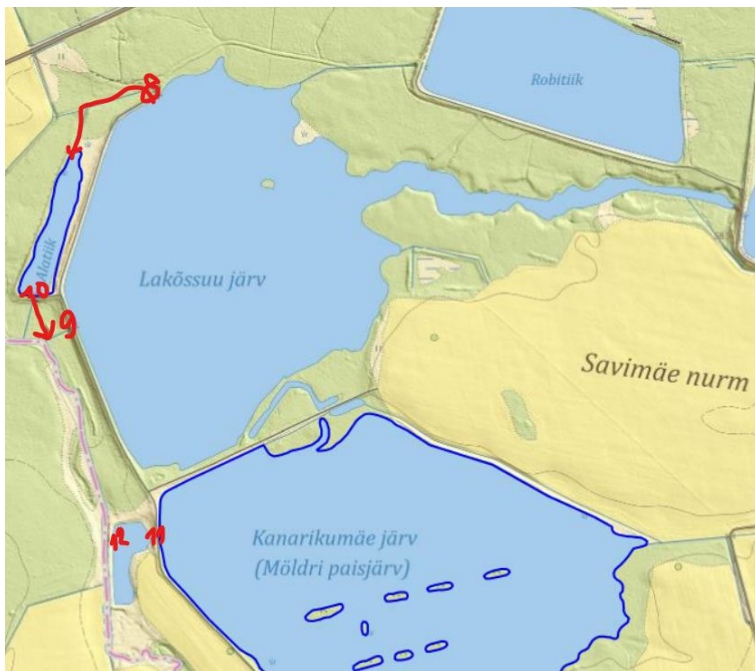

6. Kraav, mille kaudu voolab osa vett Kalatiigist nr. 3 Robitiiki. **Peaks olema ETAKis kaardistatud algusega Kalatiik nr. 3-st.** Vaatluse ajal oli kraavis veidi vett põhjas, kuid märkimisväärset voolu polnud.

7. Robitiigil (pole EELISes) on järvistule tüüpiline pais. Vaatluse ajal nirises veidi vett sisse.

8. Lakõssuu järvel (pole EELISes) on kaks väljavoolu. Selles punktis on järvistule ebatüüpiline, lai sillaalune betoonpais kahe puitvarjaga. Sillaalune on betoneeritud ning alavee poolel on betoonist renn ning veel üks astang.

9. Võrreldav, võib-olla veidi suurem veekogus voolas Lakõssuu järvest välja lõunapoolse paisu kaudu. Sealne konstruktsioon oli järvistule tüüpiline. Asub kaldast eemal pilliroo sees. Alavee poolel on betoontoru ots, betoonist renn ja selle otsas astang.

10. Alatiigi (on EELISes tüübis tehisjärv) väljavoolul on samuti pais. Alavee poolses osas on betoonist toruots. **Järve väljavool on ETAKis kaardistatud mõnevõrra valesti.**

11. Kanarikumäe järve väljavoolul on samuti pais. Selleni viib ebakindel metallraami ja puidust laudadega purre. Vaatluse ajal ei ulatunud järve veetase üle varjade, vaid veidi nirises nende vahelt. Alavee pooltel on lühike betoonist kanal.

12. **ETAKis kaardistatud seisuveekogu pole.** Kanarikumäe järvest allavoolu on roostunud kuiv nõgu, millest voolab konkreetses sängis vooluveekogu läbi ning suubub tavalise truubi kaudu Lambahanna ojja. Suurem veeväli võib seal ehk olla aegadel, mil koprad on truubi sulgenud. Vaatluse hetkel voolas vesi sellest vabalt läbi.

Järeldused: Kõik nimetatud järved alates Telli tiigist on EELISes hetkel tüübis “tehisjärv” või puuduvad sealt üldse. Jõgari oja peal olevad järved (Telli tiik, Sitisuu tiik, Jõgari järv, Lakõssuu järv, EELISest puudub Kalatiik nr. 3) ja Roostõojal olev Kanarikumäe järv peaksid kuuluma tüüpi “paisjärv”, sest tegemist on traditsiooniliste vooluveekogu paisutamisel moodustunud järvedega. EELISest praegu puuduvad Robitiik ja Alatiik jäävad Jõgari oja põhiteljelt kõrvale, kuid neist voolab siiski läbi Jõgari oja vesi. Robitiigi läbivool on keskmise veetaseme korral nii väike, et läbivoolu Jõgari oja sekundaarseks teljeks lugeda pole põhjust ning kui tiik EELISesse kanda, siis on “tehisjärv” sobiv tüüp.

Vaatluse ajal valitsenud madala veetaseme korral voolas läbi Alatiigi võrreldav kogus vett Lakõssuu järve põhilise väljavooluga. Seega on põhjust lugeda seda haru Jõgari oja sekundaarseks teljeks ja Alatiiki seega paisjärveks.

Veel üks leitud pais

Lepassaarõ tiigi (EELISes tehisjärv) väljavoolul on pais. Šaht on mitu meetrit sügav. Vaatluse ajal ei voolanud vesi üle varjade, vaid nirises sisse nende vahelt. Vesi suubub Lepasaare kraavi. Kraavis voolas rohkem vett, kui tiigist välja. Seetõttu tundub õigustatud, et kraavi telg on joonistatud tiigi kõrvale, mitte sellest läbi ning et tiigi tüüp on tehisjärv. **EELISesse tuleks pais aga ilmselt kanda.**

